

היום נלמד בעזרת ה':

עבודה זרה דף יב

(בעמ' הקודם)

גמרא: ה"ד (= היכי דמי) **'חוצה לה'**? כמה המרחק של 'חוצה לה' שאמרה המשנה שמותר לשאת ולתת עימהם?

אמר רשב"ל משום ר' חנינא כגון עטלוצא של עזה: שוק של בהמות שהיה בעיר עזה, והיא עיר של פלישתים והיתה בה ע"ז, ומחוץ לה היה יישוב שהיה מאוד סמוך לה, ומותר לשאת ולתת עם בני היישוב למרות שהוא היה מאוד סמוך לעזה, כיון שהם לא נמשכים אחר יום האיד של בני עזה.

וא"ד (= ואיכא דאמרי) **בעא מיניה רשב"ל מר"ח, עטלוצא של עזה מהו?** שהיא סמוכה מאוד לעיר עזה, האם המשנה מתירה לשאת ולתת עימהם או לא?

א"ל לא הלכת לצור מימין וכו': וכי אף פעם לא הלכת לעיר צור שהיא עיר שגרים בה ישראל ועכו"ם, וראית ישראל ועכו"ם שמניחים שתי קדירות על כירה אחת, ולא אסרו חכמים את הקדירה של ישראל למרות שהיא מתבשלת סמוך מאוד לקדירה של העכו"ם שיש בה איסור, וכמו כן כאן אפילו שבני העיר שיש בה יום איד סמוכה מאוד לבני חוצה לה שאין להם היום איד, לא חששו חכמים לכך ומותר לשאת ולתת עימהם.

שאלה: מאי 'לא חשו להם חכמים'? כלומר מה הדמיון בין שתי קדירות למקרה שלנו?

תשובה: אמר אביי: לא חשו חכמים על חשש איסור דאורייתא של בשר נבילה מחמת הספק, שאנו לא אומרים שמא החזיר הישראל את פניו לאחוריו ובאותו רגע זרק העכו"ם חתיכת נבילה לקדירה שלו, וכמו כן לא חשו חכמים כאן שמא העכו"ם שנמצא חוצה לה מחזיק בידיו דמי ע"ז, ואסור למכור להם בהמה מפני שהדמים שהישראל מקבל עבור הבהמה הם דמי ע"ז, כיון שהבהמה שהעכו"ם

קנה היא לצורך בני העיר והיא תוקרב היום לע"ז שבעיר, וזה איסור דאורייתא של "ולא יִדְבֹק בְּיָדָךְ מֵאוֹמָה מִן הַחֵרֶם", אלא לא חשו לזה חכמים ומותר לשאת ולתת עם בני חוצה לה.

רבה אמר: אין הכוונה שלא חשו חכמים לבשר נבילה ובכך אתה רוצה ללמוד שכאן הם לא חשו לדמי ע"ז, לפי שהדינים לא דומים, שהרי שם אין לעכו"ם הנאה אם הוא יזרוק בשר נבילה לקדירה של הישראל, ועוד שהוא מפחד שהישראל יבחין בכך ויתבע אותו לדון, אבל כאן העכו"ם שחוצה לה דווקא רוצה לעשות את רצון בני העיר ולתת להם מעות לע"ז שלהם. אלא כך הוא הביאור: לא חשו חכמים משום בישולי עכו"ם, כלומר שאין לחשוש שמא הישראל יאפשר לעכו"ם לבשל עבורו והוא יאכל בישולי עכו"ם שאיסורם מדרבנן, וכמו כן כאן לא חשו חכמים שמא ימשך העכו"ם שחוצה לה אחר בני העיר וגם הוא יחגוג עימם את יום אידם והישראל שישא ויתן עם בני חוצה לה יעבור על איסור דרבנן של לשאת ולתת עם העכו"ם ביום אידם.

רבה בר עולא אמר: ר' חנינא לא התיר לשאת ולתת עם בני עטלוזא ביום אידם של בני העיר עזה, ואין זה דומה לשתי קדירות, ששם אין לחשוש לבישולי עכו"ם כיון שהישראל יכול לחתות פעם אחת בגחלים ובכך זה כבר נחשב לבישולי ישראל, אבל כאן יש לחשוש שמא העכו"ם שבעטלוזא שייך לבני העיר עזה כיון שהעטלוזא ממש סמוכה לעזה, והמשנה שאמרה שחוצה לה מותר לא התירה במקרה שהיא כ"כ סמוכה, ור' חנינא התיר לשאת ולתת עם עטלוזא רק לפני יום אידיהן של בני עזה. וכך הוא הביאור: לא חשו חכמים שמא ינתז רוטב מהקדירה של העכו"ם (שיש בה נבילה) לתוך הקדירה של הישראל, כיון שזהו איסור קל, 1. שזהו לא דבר מצוי. 2 גם אם ינתז הרי הוא בטל ברוב. וכמו כן כאן לא חששו לאסור את בני עטלוזא לפני יום אידם למרות שהם סמוכים לעיר עזה ממש, שכל מה שהתיר ר' חנינא הוא לפני אידיהם שזהו איסור קל ביחס ליום אידם עצמו.

*

למדנו במשנה - מהו לילך לשם וכו':

ת"ר עיר שיש בה עבודת כוכבים: בכל מקום שכתוב "יש בה עבודת כוכבים" הכוונה שהיום בני העיר עובדים את הע"ז שלהם. **אסור ליכנס לתוכה:** שמא יחשדו

בו שהוא הולך לעבוד ע"ז. ולא מתוכה לעיר אחרת: כלומר וכן אסור להיכנס לתוכה כדי לעבור דרך שם לעיר אחרת.

ישב לו קוץ בפני עבודת כוכבים: נכנס לו קוץ ברגלו כשהוא נמצא לפני ע"ז והוא רוצה להוציא אותו, לא יתכופף ויוציא אותו, מפני שזה נראה כאילו הוא משתחוה לע"ז. ואם אינו נראה מותר: יבואר להלן.

מעין המושך לפני עבודת כוכבים: מעין שזורמים בו מים לפני ע"ז.

פרצופות המקלחין מים לכרכין: פרצופים בדמות אדם (= מין פסל), והם חלולים מבפנים, ונכנס סילון של מים מאחוריהם לתוכם והמים יוצאים דרך פיהם, לא יניח פיו על פיהם וישתה, מפני שנראה כאילו הוא מנשק את הע"ז. [הברייתא אמרה 'כרכים' לפי שבדרך כלל דבר זה היה מצוי בכרכים שדרך יושביהם להתנהג בגדולה].

כיוצא בו לא יניח פיו על צינור מחובר בקרקע וישתה, מפני הסכנה, כלומר שמא יבלע עלוקה.

מאי 'אינו נראה'? אם הכוונה שאף אדם לא רואה שהוא מתכופף, והרי הדין הוא שכל מה שאסרו חכמים דבר שהוא מותר מעיקר הדין, אלא שאסרוהו משום 'מראית העין' (= שהרואה חושד בו שעובר על איסור), אסור לו לעשות זאת אפילו בחדרי חדרים במקום שאף אחד לא רואה אותו. אלא הכוונה שאם הוא מתכופף באופן שאחוריו או צידו לצד הע"ז מותר.

וצריכא: הברייתא היתה צריכה להביא את הדוגמאות של קוץ, מעות ומעין.

שאם היא היתה מביאה רק את המקרה של קוץ, היינו חושבים שרק לגבי קוץ אסור לו להתכופף בפניה, כיון שהוא יכול ללכת הלאה ולעבור אותה ואז להתכופף ולהוציא את הקוץ, אבל אם נפלו לו מעות הרי אינו יכול ללכת הלאה והוא חייב להתכופף בפניה כדי ליטול אותם, ואולי מותר.

ואם היא היתה מביאה רק את המקרה של מעות, היינו חושבים שרק לגבי מעות אסור להתכופף בפניה כדי זהו רק הפסד ממון, אבל לגבי קוץ שיש לו צער הגוף אולי מותר.

ואם היא היתה מביאה קוץ ומעוות היינו חושבים שרק שם אסור כיון שאין לו סכנה אם לא יתכופף בפניה, אבל לגבי מעיין שאם הוא לא ישתה יש לו סכנה שהוא ימות בצמא אולי מותר לו להתכופף בפניה ולשתות.

שאלה: פרצופות ל"ל? מדוע הברייאת הביאה את המקרה של פרצופות, והרי היא כבר כתבה את המקרה של מעיין שיש בו סכנת צמא ובכל זאת אסור?!

תשובה: משום דקבעי למיתני כיוצא בו וכו'. היא כתבה זאת כיון שהיא רצתה להשמיע לנו את הדין של 'לא יניח פיו על גבי הסילון וישתה מפני הסכנה', כלומר אם היא היתה מביאה רק את מעיין, היא לא היתה יכולה לומר 'כיוצא בו' וכו', כיון שבמעין לא מדובר שהוא מניח את הפה, אבל לאחר שהיא הביאה את 'פרצופות' שהוא מניח את הפה על הפרצופות, היא יכלה לומר 'כיוצא בו' לא יניח פיו על גבי הסילון וישתה מפני הסכנה', ורק בהנחת הפה יש סכנה, אבל כששותה מהמעין בידיו אין סכנה כיון שהוא בודק ומתבונן בידיו האם יש שם עלוקה.

*

ת"ר לא ישתה אדם מים וכו' מפני הסכנה. **שאלה: מאי סכנה? תשובה: סכנת עלוקה:** הנמצאת בתוך המים. ומכיון שהוא שותה מהפה או ביד אחת הוא לא יכול לבדוק את המים, אבל כשהוא שותה בשתי ידיים הוא בודק אם יש עלוקה ונזהר שלא לשתותה.

מסייע ליה לרבי חנינא: ודברים אלו הם סיוע לדברי רבי חנינא שאמר - הבולע 'נימא של מים' כלומר עלוקה שבמים, מותר לחמם לו מים חמים לשתות אפילו בשבת כי זה פיקוח נפש. ומעשה באחד שבלע נימא של מים והתיר רבי נחמיה לחמם לו מים חמים בשבת. וכינתיים עד שחיממו את המים אמר רב הונא בריה דרב יהושע שהוא ישתה חומץ כדי שהוא לא ימות.

אמר רב אידי בר אבין האי מאן דבלע זיבורא: מי שבלע צירעה הוא בודאי לא יחיה, אבל ישקו אותו רביעית חומץ חזק, כדי שהוא יחיה קצת זמן, ובזמן הזה הוא יספיק לכתוב צוואה.

ת"ר לא ישתה אדם מים בלילה וכו' מפני הסכנה. **שאלה: מאי סכנה? תשובה: סכנת שברירי:** 'שברירי' הוא שד האחראי על עיוורון.

ואם צחי וכו': ואם הוא צמא מה יעשה? אם יש אדם נוסף איתו, שיעיר אותו ויאמר לו אני צמא למים. ואז השד לא יפגע בו כי יש איתו אדם נוסף.

אבל אם אין איתו עוד מישהו, שיזדפק עם הכיסוי של כד המים על הכד, כדי שהשד יחשוב שיש איתו עוד מישהו. ויאמר לעצמו לחש - 'פלוני בן פלונית (כלומר יאמר את שמו ושם אימו) אמרה לך אמא שלך תיזהר משברירי ברירי רירי ירי רי בכוסות לבנות'. כשהשד שומע שהשם שלו הולך ומתמעט הוא בורח.

משנה: עיר שיש בה עבודת כוכבים: באותו יום יש בה חג לע"ז, והמנהג שלהם לעשות באותו היום 'יום שוק' ויריד. והיו בעיר חנויות מקושטות וחנויות לא מקושטות. אסור ליהודי להכנס לחנויות המקושטות, בגלל שמהחנויות הללו לקוחים מכס לע"ז, ונמצא שהיהודי מְהַנֶּה את העבודה זרה. אבל מותר להכנס לחנויות לא מקושטות, כי לא לוקחים מהם מכס לע"ז. (ואין בזה איסור של משא ומתן עם הגויים. בגלל שרק למכור להם אסור, משתי סיבות א. מחשש שימכור לגוי בהמה ויש חשש שהגוי יקריב אותה לע"ז. ב. וגם בשאר מוצרים הגוי שמח בקנייה והוא ילך להודות לע"ז. אבל לקנות מהם 'דבר המתקיים' מותר, כי הגוי עצוב כשהוא מוכר אותו).

נמרא: אמר רשב"ל: לדעת ריש לקיש המשנה מדברת דוקא על חנויות מקושטות בוורד והדס. בגלל שאת הוורד והדס היו שוטחים לפני הע"ז, והם אסורים משום 'תקרובת ע"ז'. ואסור להכנס לחנות כי הוא נהנה מהריח שלהם. אבל אם החנויות מקושטות בפירות מותר להכנס ולקנות שם, ואין איסור בזה שהכסף שהוא משלם ילך למכס לצורך ע"ז. כי נאמר "וְלֹא יִדְבֹק בִּידְךָ מֵאוֹמֶה מִן הַחֶרֶם" והיינו שאסור לך להינות מהע"ז אבל אין לך איסור להנות אותה.

לדעת רבי יוחנן אפילו חנויות המקושטות בפירות אסור לקנות בהם. בגלל שמהפסוק הנ"ל לומדים בקל וחומר שאם להינות ממנה אסור ודאי שגם להנות אותה אסור.